

EEN ONGEMAKKELIJK BEGIN

Serie De orde van de feniks

Met welke verwachting bent u hier vandaag binnengekomen, of ingeschakeld? Dat het allemaal weer als vanouds zou zijn? Met angst dat alles opeens veranderd is? Met de vraag wat onze plek als Dominicusgemeente in deze instabiele wereld kan zijn? Voor welke verschrikkelijke gebeurtenissen in de wereld door de voorganger wordt gebeden? Welke verwachting of vraag draagt u met zich mee?

Kijk maar wacht maar, alles wordt nieuw. Dat zinnetje kwam in mijn hoofd bij het thema van deze serie De orde van de feniks. De feniks is natuurlijk een prachtig beeld waarin vernieuwing en traditie samenkomen. Het is een vogel, die feniks, of phoenix. Een mythische vogel, die in de serie boeken over de tovenaarsleerling Harry Potter een belangrijke rol speelt. Zijn veerschacht vormt de kern van de toverstok die Harry ontvangt, en die daardoor bijzonder krachtig is.

De kracht waar het hier om gaat is de kracht om te transformeren, om krachten om te buigen. In handen van de verkeerde mensen leidt dat tot een samenleving waarin het kwaad regeert en iedereen onderwerpt. In handen van de goeden blijft het een balanceren tussen het goede en het kwade omdat de goeden zichzelf niet toestaan om de kwaden helemaal hun plaats in het bestaan te ontzeggen. Dat is een ongemakkelijk besef. De jonge Potter leert van de leden van de Orde van de Feniks met deze krachten omgaan, en ziet hoe belangrijk het is om deel uit te maken van een bezielde verband.

Kijk maar, wacht maar, alles wordt nieuw. Nu moet ik u iets bekennen. Toen ik mijn bijdrage aan deze serie bedacht was ik in een enigszins romantische bui denk ik. Alles wordt nieuw, er ontstaan nieuwe bewegingen voor het goede, en ik dacht, ook vanuit de verwijzing naar Harry Potter, aan jongeren. Die jongeren kijken naar de wereld en laten zich daardoor aanspreken. Ik zie het regelmatig in de scholen waar ik kom. Het hoopvolle perspectief ontstaat door het besef van nataliteit: met elke mens komt iets unieks op aarde dat er daarvoor niet was. Zo ongeveer benoemde Martin Buber dat.

Heldenmythen en daarop gebaseerde science-fictionfilms als the Matrix en Star wars laten dat romantische fenomeen prachtig zien. De hoofdpersoon krijgt een boodschap, een vraag om hulp. De jonge mens wordt aangesproken, en voelt zich ook aangesproken. Dan komen de helpers, die hem of haar helpen ontdekken welke krachten zij hebben. En de hoofdpersoon ontdekt dat er een mysterieuze kracht is buiten hem zelf om die helpt. May the force be with you – zeggen ze in Star wars.

In de veronderstelling dat de ontmoeting tussen Jezus en Natanaël in Johannes 1 ook in die richting bruikbaar zou zijn gaf ik door dat dit de lezing moest zijn. Immers, het gaat over een jongere die opgeroepen wordt door een vriend, en wiens oprechtheid door Jezus zelf wordt bevestigd met de uitspraak dat hij hem al onder de vijgenboom had zien zitten. Dat neemt zijn scepsis weg en stelt hem in staat om in Jezus de Messias te herkennen. Mooi begin van het jaar, dacht ik.

Totdat ik mij in het verhaal ging verdiepen en het toch ingewikkelder bleek te liggen. Je kunt een verhaal niet alles laten vertellen wat je wilt. Ik lees hoe gemakkelijk het bij Andreas en Simon (Petrus) gaat, hoe Filippus aanhaakt. En daarna komt Natanaël. Hier begint de roepingsdynamiek te haperen. Kan er iets goeds komen uit Nazareth? Er ligt een vooroordeel in de weg. Natanaël gaat mee ondanks zijn twijfels. En dan wordt hij door Jezus bevestigd in zijn authentiek Israëliet zijn: een mens zonder bedrog noemt hij hem. Onder de vijgenboom heeft hij hem gezien, de boom die symbool staat voor het volk Israël, en voor de Tora. Natanaël draait na die erkenning van Jezus om als een blad aan een boom, en noemt hem Zoon van God en Koning van Israël (maar die aanwijzingen doen mij wel denken aan Jacob, de bedrieger, die later Israël genaamd werd).

Eind goed al goed, zou je zeggen, maar opnieuw komt er een wonderlijke reactie. Waar er had kunnen staan dat Natanaël zich aansloot, bij hem bleef, geeft Jezus een soort waarschuwing: wacht maar, je zult nog veel grotere dingen zien. Ondertiteling: denk niet dat je weet wie ik ben. Ik zal je nog verrassen. Heel precies zegt hij: 'jullie zullen de hemel geopend zien, en de engelen van God zien omhooggaan en neerdalen naar de Mensenzoon'. Weer een beeld waar verwezen wordt naar het Jacobsverhaal.

Het verhaal wijst dus eerder op de gebrekkigheid van het contact. Eerst zit Natanaël er naast vanwege zijn vooroordeel over mensen uit Nazareth, en daarna zit hij er naast omdat hij precies lijkt te weten wie of wat Jezus is. De ander te klein maken of de ander te groot maken. Die misvorming staat de echte ontmoeting, het zien van gelaat tot gelaat in de weg.

Zie maar, wacht maar, alles wordt nieuw. Aarde barst los. Het is dit ongemakkelijk begin dat ons bij dit nieuwe seizoen wakker kan schudden. Onze verwachtingen, onze vaste patronen staan het in verbinding staan met de werkelijkheid en met de ander die wezenlijk anders is vaak in de weg. We zien elkaar, de ander, niet als wat zij of hij is. Dat geldt tussen mensen onderling, maar ook met andere schepselen. We boetsen voortdurend maskers op elkaars gelaat om verschillen of ongemak uit de weg te gaan. Wat nu als we meer zouden beseffen de ander niet te kennen?

Pas geleden hoorde ik het verhaal van een professor bos-ecologie, die haar studenten vroeg om bij het begin van een collegereeks een boom te tekenen. Ze gingen aan de slag met papier en potlood en genoten van de opdracht. Tot hun teleurstelling gaf de professor hen allemaal als commentaar: 'dat is geen boom'. De clou van het verhaal is dat alle studenten het deel van de boom hadden getekend dat zich boven de grond bevindt. Terwijl zeker vanuit het oogpunt van ecologie het deel van de boom waar die verbinding maakt met andere bomen en schimmels, waar de boom deel uitmaakt van een wereldwijd web van wortels, het meest wezenlijk is. Vaak is ons denken dat die wortels er alleen zijn om die gestalte boven de grond van voeding te voorzien. Een onder-deel.

Het Johannesevangelie lijkt ons hier vaak op te wijzen. Mens zijn is ook geestelijke verbondenheid. Voor een deel zijn wij uit aarde gevormd en voor een deel uit geest. Die kun je niet uit elkaar halen, dan teken je geen hele mens. Elke mens is geworteld in lange lijnen: verhalen waar je deel uitmaakt, netwerken waar je toe behoort, de plek die je daarin inneemt. Je komt ergens vandaan en weet je geroepen om ergens naar op weg te gaan, om bij te dragen. Om elkaar daarin te vinden zullen we ongemak op moeten zoeken. Durven vragen naar de wortels van de ander, naar verlangen en pijn.

Soms vraagt dat om het je verdiepen in een ander perspectief. In het boekje 'De eik is hier' doet kinderboekenschrijfster Bibi Dumon Tak dat, door dialogen tussen de zomereik die in de middenberm van de A58 staat (bij Ulvenhout) met een brutale Vlaamse gaai. De eik blijkt heel anders te denken, omdat hij niet ver komt in de ruimte, maar wel in de tijd. Hij kan nog wel honderd jaar leven, zolang de mensen hem zijn plekje gunnen. Het Wortelwijde web voorziet hem van de nodige informatie. Maar dat beseffen wij dan weer niet.

Het ongemakkelijke begin in het verhaal van Natanaël – de Jakob-achtige mens – illustreert dat het zo gemakkelijk gebeurt dat we de ander te klein maken of te groot, en daarbij elke keer de ontmoeting, de verbinding in de geest waarin je allebei in je waarde bent missen. Jezus nodigt hem, hem in het bijzonder, en dus ons ook uit om mee te gaan in een vergaand perspectief waarin hemel en aarde verbonden zijn, waar verlossing is, een einde aan het lijden. De goede boodschap van het evangelie is dat iedereen daarin een belangrijke plek heeft, en dat iedereen is uitgenodigd om deel te nemen aan de beweging voor het goede (de orde van de feniks).

Anders beginnen. Wij komen hier samen. We zingen, we bidden, we vinden elkaar en sterken elkaar. Kijk maar, wacht maar, alles wordt nieuw. De vogel Feniks zal verbranden en uit zijn eigen as herrijzen. Het zal weer zomer worden, en er zal bloei zijn, en wij zullen weer mens zijn met elkaar, in elkaars ogen, zoekend en vragend: mens, waar ben je? Waar kom je vandaan? Van wie ben je er eentje? Waar brandt jouw hart voor? Wij zullen samen de liefde en het onrecht in de wereld zien, en doen wat we kunnen. Omdat we geloven. Zo zijn wij gemeenschap in onze onvolmaaktheid en kunnen het leven omhelzen.

Moge dat zo zijn.

Marcel Elsenaar